

var en af de dyreste, er det kun c. Halvparten af hvad han angav det til. Den ærede Rigsdagsmand for Varde (Rosenvorn) udtalte, at han ikke kunde stemme for Endringsforslaget om de 1000 Rb., fordi det ikke udgik fra Ministeriet; men saa maatte han heller ikke stemme for de 10,000 Rb., thi den Post er heller ikke udgaaet fra Ministeriet, men kun sat igjennem efterhaanden ved Endringsforslag fra Medlemmer her i Salen. Jeg vil indrømme, at det er ikke, som det kunde ønskes; men naar Ministeriet ikke selv tager Sagen i sin Haand, er man nødt til at bruge denne Udvei, som da heller ikke er ulovlig. Hvad den ærede Rigsdagsmand for Hølbek Amts 2den Valgkreds (Tscherning) angaaer, da talte han om en Modsigelse mellem mit Foredrag igaar og hvad jeg har udtalt idag. Jeg troer dog, at den Modsigelse, hvori han selv kom, var nok saa stor. Han var igaar med til at bevilge 30,000 Rb., som vilde medføre en senere aarlig Udgift af idetmindste 1000 Rb. til en Skole, om end af en høiere Slags, og idag vil han ikke stemme for disse 1000 Rb. til Bøndehjulkoler. Hvad dernæst hans øvrige Foredrag angaaer, kan jeg i Meget være enig med ham, og det glædede mig at høre Meget af hvad han udtalte; men der er den Hovedforskiel, at han ikke tillægger, som mig synes, hele vor nuværende Statsindretning, og navnlig hele den høiere Dannelse, som meddeles ad Statsveien, saa stor en Magt, som den har (Tscherning: Jeg veed, hvad Magt den har, en ødelæggende Magt!). Den ærede Rigsdagsmand veed, hvad Magt den har; han har ogsaa modarbejdet, og jeg haaber, at han vil vedblive at modarbejde Misbrugene af denne Magt; men jeg troer, at han vil føle, at selv om han kunde blive 100 Aar og havde 10 Gange saa udmærkede Evner, som han har, vilde han være for svag. Der trænges her til flere Kræfter, fremfor Alt til den store Støtte, der er i en opløst Almue (Tscherning: Lad mig blot leve de 100 Aar!), og dertil troer jeg, at Almuefolkene, baade de høiere og lavere, ville være et vigtigt Middel. Den ærede Rigsdagsmand sagde, det kom ikke an paa Skolen, men paa Livet. Det skal jeg give ham Ret i; Skolen har ikke Meget at sige, naar ikke Livet kommer til. Det er gjennem den

fræie Udvikling af alle Samfundsforhold; at vi skulle udvikle Befolkningen; men for at Livet kan bruges; paa den rette Maade er det vigtigt, at Evnerne ere udviklede i Almuefolkene. Jeg tillod mig i mit første Foredrag at antyde, at det var Noget, jeg ansaae for Opgaven for disse høiere Bøndeskoler, at de ikke skulde blot lægge an paa Kundskabsstoffet (jeg indrømmer villig, at der ofte er skeet Misbrug hermed og skeer endnu), men paa at bringe Folk til gjennem dette Kundskabsstof med større Sands og Forstand at bruge de Midler til Dannelse, som Livet giver. Den ærede Rigsdagsmand talte om, at vi ikke skulde have noget Kongeligt Preussisk Statskolevæsen. Nei, jeg vil ønske, at vi afbrig maae komme dertil. Vi have altfor Meget deraf; men fordi man har et Statskolevæsen, behøver man ikke at hente Mønstret fra Preussen. Der er frie Stater, som have et Statskolevæsen, ja jeg kjender ikke nogen fri opløst Stat, uden at den har et saadant. Jeg troer, at det er en Kjendsgjerning, som kan veie op imod den smukke Betragtning, som den ærede Rigsdagsmand fremførte angaaende Uundværligheden af ethvert Statskolevæsen. Selv naar man seer hen til Amerika, hvor man i forrige eller næstforrige Aarhundrede har kunnet danne Forholdene fra ny af, er der dog fra Statens Side gjort overordentlige Opoffrelser for Almuekolevæsenet. Det Samme er Tilfellet i Schweiz, i Belgien og Holland, og flere andre Stater kunde jeg nævne. Men der er en stor Forskiel imellem det preussiske og det nordamerikanske Skolevæsen, den Forskiel, at den preussiske Regjering bhgger Skolevæsenet alene paa Statsoverhovedets Wiisdom, og derfor giver Staten Monopol paa at bestemme, hvorledes Oplysningen skal gives, medens den amerikanske gaar den modsatte Vej og bhgger paa Befolkningen, paa Communerne selvstændighed. Og derti skal jeg give den ærede Rigsdagsmand Ret; at man skal give Communerne Frihed; det var ogsaa det, jeg udtalte ved Forhandlingerne om Gymnastikunderviisningen, at man skal give Communerne Ret til at styre deres eget Skolevæsen og see hen til, hvad Befolkningen selv ønsker den Henseende. Men derfor skal Staten ikke tage Skolevæsenet af Haanden; Staten kan